

1. Za zadano $p_x = 0.9$ izračunajte ${}_{0.5}p_x$ i ${}_{0.5}p_{x+0.5}$ koristeći sljedeće pretpostavke o smrtnosti između dobi x i $x + 1$:

(a) pretpostavka uniformne razdiobe smrti; (7)

(b) Balduccijevu pretpostavku. (8)

2. Navedeni Coxov model proporcionalnog hazarda prilagođen je podacima dobivenim opažanjem određene skupine osiguranika životnih osiguranja:

$$\lambda_i(t) = \lambda_0(t) \exp\{0.01(x_i - 30) + 0.2y_i - 0.05z_i\},$$

gdje su:

$\lambda_i(t)$ hazard za i -tu osobu u trenutku t

$\lambda_0(t)$ osnovni hazard u trenutku t

x_i pristupna dob osobe i

y_i je 1 ako je osoba i pušač, inače je 0

z_i je 1 ako je osoba i žena, a 0 ako je muškarac.

(a) Opišite klasu osiguranika na koje se osnovni hazard odnosi. (3)

(b) Što možete (na osnovi pretpostavljenog modela) zaključiti o odnosu funkcija doživljenja pušačice pristupne dobi 30 i nepušača (muškarca) pristupne dobi 40? (9)

(c) Što možete (na osnovi pretpostavljenog modela) zaključiti o odnosu funkcija doživljenja pušača (muškarca) pristupne dobi 30 i pušačice pristupne dobi 40? (8)

3. Neka je R sadašnja vrijednost jedinične prenumerando rente za osobu pristupne dobi x i ograničenog trajanja od n godina, te neka je $d = i/(i + 1)$ gdje je i godišnja kamata na jedinični iznos.

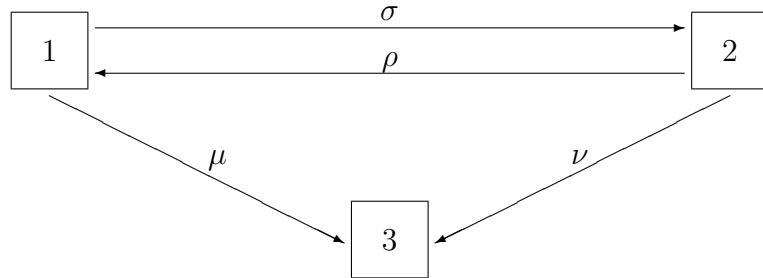
(a) Pokažite da za očekivanu vrijednost od R , u oznaci $\ddot{a}_{x:\overline{n}|}$, vrijedi:

$$\ddot{a}_{x:\overline{n}|} = \frac{1}{d}(1 - A_{x:\overline{n}|}). \quad (10)$$

(b) Izračunajte varijancu od R i izrazite ju pomoću d , ${}^2A_{x:\overline{n}|}$ i $A_{x:\overline{n}|}$. (5)

Definirajte simbole ${}^2A_{x:\overline{n}|}$ i $A_{x:\overline{n}|}$.

4. Za vrednovanje svojih polica zdravstvenog osiguranja osiguravajuće društvo koristi Markovljev model s tri stanja (1 = “zdrav”, 2 = “bolestan”, 3 = “mrtav”) kao na slici. Pretpostavlja se da su intenziteti prijelaza σ , ρ , μ , ν konstantni.

Promatranje grupe osiguranika tijekom jednogodišnjeg razdoblja dalo je sljedeće rezultate. Opaženo je:

- 10 prijelaza iz stanja 1 u stanje 2
- 7 prijelaza iz stanja 2 u stanje 1
- 2 umrla iz stanja 1
- 3 umrla iz stanja 2.

Ukupno vrijeme provedeno u stanju 1 je 512 godina, a u stanju 2, 20 godina.

- (a) Napišite funkciju vjerodostojnosti za opažene podatke. (3)
- (b) Procijenite ρ metodom maksimalne vjerodostojnosti. (3)
- (c) Procijenite 95% pouzdan interval za ρ . (5)
- (d) Postavite diferencijalne jednadžbe i pripadajuće početne uvjete za vjerojatnosti ${}_t p_x^{11}$ i ${}_t p_x^{\overline{11}}$. (4)

5. Kao dio jednog istraživanja smrtnosti, zabilježen je ukupan broj umrlih d_x tijekom razdoblja opažanja gdje je x definirano kao dob na **najbliži** rođendan u trenutku smrti, $x = 45, 46, 47$. S druge strane, tijekom istoga razdoblja opažanja koje je trajalo od 1. travnja 2006. do 1. travnja 2009. godine zabilježen je broj živih osoba i pod rizikom, $P_x(t)$, dobi $x = 45, 46, 47$ na **zadnji** rođendan u trenucima $t = 1. travnja 2006., 1. travnja 2007., 1. travnja 2008. i 1. travnja 2009. godine$.

(a) Navedite princip suglasnosti i definirajte censusni podatak $P'_x(t)$ koji je konzistentan s navedenom definicijom dobi. Navedite formulu za aproksimaciju $P'_x(t)$ pomoću opaženih podataka $P_x(t)$. (6)

(b) Navedite formulu kojom se iz prikupljenih podataka $P_x(t)$, $x = 45, 46, 47$, $t = 1.4.2006., 1.4.2007., 1.4.2008., 1.4.2009.$, procjenjuje odgovarajuća centralna izloženost riziku E_{46}^c . (5)

(c) Formulom $\hat{\mu} = d_{46}/E_{46}^c$ procjenjuje se parametar intenziteta smrtnosti μ_{46+f} . Odredite vrijednost od f navodeći sve pretpostavke koje ste pri tome koristili. (4)

6. Osiguravajuće društvo istražuje nedavno iskustvo o smrtnosti svojih muških osiguranika rentnog osiguranja. Izvod iz prikupljenih podataka se nalazi u tablici:

	početna	opaženi
dob	izloženost riziku	broj umrlih
(x)	(E_x)	(d_x)
70	600	23
71	750	31
72	725	33
73	650	29
74	700	35
75	675	39

(a) Pomoću χ^2 -testa usporedite da li opaženo iskustvo odgovara iskustvu smrtnosti iz tablice $a(55)$ *Ultimate Mortality Table for Male Annuitants*. Na bazi te tablice su određene premije za rente navedenog osiguravajućeg društva (OD). Navedite nulhipotezu koja se testira, sprovedite test i komentirajte. (14)

(b) Komentirajte kakve će financijske posljedice biti po OD ako nastavi prodavati rente koje su vrednovane na bazi tablica $a(55)$. (2)

(c) Navedite koje su razlike u primjeni testa iz (a) ako opažene stope smrtnosti uspoređujemo sa izgladenim stopama

$$\overset{\circ}{q}_x = a + bq_x^s,$$

pri čemu parametre a, b treba procijeniti iz podataka, a q_x^s su standardne stope iz tablice $a(55)$. (4)